

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוטר"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, ו; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט); **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחכה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחכה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחר/ים בתושב"ע פ.

תבנית **אולא** (**גרשי"ם** או **אולא-גרש**) – יצא מן הכלל (**דרגא**) **תביר** – לידון בדבר אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר.

1.1 ויקרא קדשים יט,א

ויקרא קדשים יט,ב: דְבַר אֱלֹהִים-כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

תו"כ בפירושו **רש"י** (ב) **דְבַר אֱלֹהִים-כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל** – מלמד שנאמרה פרשה זו ב'הקהל', מפני שרוב גופי תורה תלויין בה (ראה תו"כ קדושים פרשתא א,א). **קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ** – הוּו פרושים מן העריות ומן העבירה; שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה: "אשה זונה וחללה" וגו' "אני ה' מקדשכם" (וי' כא,ז-ח); "ולא יחלל זרעו..." אני ה' מקדשו" (שם, טו); "קדושים יהיו... אשה זונה וחללה" וגו' (שם, ו-ז).

ע"פ פירושו **התורה והמצוה לתו"כ** יובן כי **דְבַר** – גרשיים – כעין יצא מן הכלל, כי שלא כמו בפרשות אחרות בהן נאמר קודם לאהרן ואח"כ לבניו ואח"כ לזקנים ואח"כ לעם, כאן ע"פ **תו"כ** נאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויים בה, **מלבי"ם** – הקהיל את כולם ביחד (כל ישראל גברים נשים וטף והסנהדרין בראשן) כי פרשה זו רובה גופי תורה, פ"י מצוות רבות שצריך לדעתם ולקיימם כפי הגוף והפשט כולם בשוה.

דְבַר אֱלֹהִים-כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל – גרשיים ... תביר, כעין יצא להקל ולהחמיר, פירש **רבי יוסף בכור שור** ... **אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם**, כלומר: לשם שמים תעשו מה שתעשו; **ולשם שמים תיראו** אותם, **ולשם שמים תשמרו שבת ולשם שמים תחללוה**. כמו שפירשו רבותינו (ראה תו"כ קדושים פרשתא א,י), שאם יאמר לך אביך לעבור על דברי תורה, אל תשמע, שאתה והוא חייבין בכבודי; **ולשם שמים תחללו שבת**, כגון לחולה ולפקח את הגל. כדכתיב "ולבך תשית לדעת" (משלי כב,יז), וכמו שאמרו רבותינו (משנה אבות ב,ב): **וכל מעשיך יהיו לשם שמים**.

רמב"ן ... וכן שנו שם (תו"כ שמיני פרשתא י פרק יב,ג): **"והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני"** (וי' יא,מד) – כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים. ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי הרב (רש"י), אבל הפרישות היא המוזכרת בכל מקום בתלמוד, שבעליה נקראים 'פרושים'.

ע"פ **רמב"ן** **פרושים מן המותרות** יגביל עצמו גם באשתו, באוכל, ביין, יפרוש מטומאה, נקיות ידיו וגופו, פרוש מהמון בני אדם המלכלכים עצמם במותרות וכיעורים, יעשה הישר והטוב ולפנים משורת הדין, לרצון חבריו, שבייתה מטרחות בשבת.

אֱלֹהִים-כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין, כמו שפירש **מלבי"ם** **בתו"כ** – הקהיל את כולם ביחד (גברים נשים וטף והסנהדרין) כי פרשה זו רובה גופי תורה, פ"י מצוות רבות שצריך לדעתם ולקיימם כפי הגוף והפשט כולם בשוה.

בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל – תביר, **וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם** – מרכא טפחא, יתור לרבות באזהרות בית דין שיזהירו לבני ישראל, **קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ** – מונח אתנה, רבוי בהגבלות, הגבילו גם במותר לכם, וכך תרבו קדושתכם.

אֱלֹהִים-כָּל-עֲדַת – דרגא, אפשר כי מצביע אל פרשת "אחרי מות" שעסקה באזהרות מפני תועבות שונות שלא ידמו לעמי מצרים וכןען שגם אותן אזהרות באות לרבות קדושת בני ישראל

דְבַר אֱלֹהִים-כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל – גרשיים ... תביר, אם נשער שכאן זה כעין מידה י' ממידות רבי ישמעאל בן רבי יוסי הגלילי יצא מענינו לידון בענין אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר, אזי הענין בסיפא של פרשת "אחרי מות" היו אזהרות מפני תועבות של איסורים. יוצא ענין **קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ** מאזהרות על איסורים ועוסק באזהרת פרישה – הגבלה במותר.

ויקרא קדושים יט,ט: וּבְקִצְרְכֶם אֶת-קִצְיֹר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ לִקְצֹר וּלְקַט קִצְיֹרָה לֹא תִלְקַט:

לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה ההלכה, ואלו מקומות שונים בשדה כנאמר ב- **גמרא ירושלמי פאה פ"א ה"ג** ... נותנין פאה מתחילת השדה ומאמצעה רבי שמעון אומר ובלבד שיתן בסוף כשיעור וגו'. מ- **וּלְקַט קִצְיֹרָה** – מרכא טפחא אחרי אתנה הבא לאפין בלימוד סמוכין את הקרא שלפניו. כשם שהלקט פטור ממעשרות (כנראה תרו"מ) כך גם הפאה פטורה מהם אף שהיא במחובר ותלוש (חתוך מהקרקע בכל אופן) והלקט רק בתלוש (קצור)

ומשני מקראות בשרש קצ"ר "רבי יוסי בשם רבי יהושע בן לוי: **וּבְקִצְרְכֶם** מה תלמוד לומר **לִקְצֹר** – אלא אחת לגבוה ואחד להדיוט" ולכן אין משאירים פאה בשדה מוקדשת. **וּבְקִצְרְכֶם אֶת-קִצְיֹר אֲרֻצְכֶם** – פשטא מונח זקף-קטן, **לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ** – דרגא תביר מרכא טפחא, **לִקְצֹר** – אתנה, אפשר כי תביר או אתנה הגבילו את הלאו "לא תכלה פאת שדה" רק לשדה הדיוט, יצא שדה שהוקדש לגבוה ואין משאירים בו פאה, וכשם שאין משאירים בו פאה כך גם קבוצת הפרטים האחרת (לקט ושכחה) השייכת לשדה הדיוט לא שייכת בשדה מוקדש לגבוה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"ג. תמצית ההשערות: אתנה, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שנוי ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ...; זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחקה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתרש"ע"פ.

ויקרא קדושים יט,ג: לא-תעשק את-רעהך ולא תנגול **לא-תלין פעלת שכיר אתה עד-בקר:**
דברים כי תצא כד,ד – טו: ס [יד] לא-תעשק שכיר עני ואביון מאחיה או מגרה אשר בארצה בשעריך:
[טו] ביומו תתן שכרו ולא-תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליה הוא נשא את-נפשו
ולא-יקרא עליה אל-ה' והיה בקך חטא: ס

ספרא קדושים פר' ב' (ט) לא-תעשק את-רעהך. יכול אפילו אמר איש פלוני גבור הוא והוא אינו גבור איש פלוני חכם והוא אינו חכם איש פלוני עשיר והוא אינו עשיר תלמוד לומר **ולא תנגול**. מה הגזל מיוחד שהוא של ממון אף עושק דבר של ממון. ואיזה זה הכובש שכר שכיר.

(יט,ג) לא-תעשק את-רעהך - מרכא טפחא, (א) מרכא טפחא, יתור לרבות כל אדם בלא תעשק, (ב) טפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו, ולפרש כי לא תעשוק זה הוא **בממון** כנאמר בת"כ **ולא תנגול**. מה הגזל מיוחד שהוא של ממון אף עושק דבר של ממון. **ולא תנגול** - מונח אתנח, רבוי והגבלה, ריבה בסוגי ממון והגביל את הכתוב כאן ע"פ **ת"כ** ואיזה זה הכובש שכר שכיר.

יש בכיכוש שכר שכיר שתי הלנות
 (א) ב- (וי' קד' יט,ג) הלנת לילה לשכיר יום שתשלמו עד עמוד השחר
 (ב) ב- (דב' כ"ת כד,טו) הלנת יום לשכיר לילה שתשלמו עד שקיעת החמה או עד צאת הכוכבים שאחריו.

במה נבדלים אופני השכירות לגבי **לא-תלין פעלת שכיר אתה**?
 החפץ חיים הביא דעות בשו"ע שלא עובר בשכירות קרקעות. בנוסף **(דב' תצא כד,טו) ביומו** – תרסא, מלמד על שיעורי זמן ומידרוג מתי השוכר עובר **לא-תלין** ומתי אינו עובר. **לא-תלין** – מקף כרב-מצב ההלנה (א) אם השכיר עמד בתנאים של דרישת השכר (דרש בזמן, נשכר ע"י בעל הבית) (ב) אם השכיר לא עמד בתנאים של דרישת השכר. לגבי מצב (א) תנאי דרישת השכר שיש בה הלנה הם:
 מהכתוב **(וי' קד' יט,ג) שכיר אתה** נלמד (א) שאם השכיר אינו דורש שכרו בזמן, אין בעל הבית עובר, (ב) אם בעל הבית שכר הפועל באמצעות שליח, וגם שכירות בהמה וגם שכירות כלים אינו עובר ב- **לא-תלין** ואינו עובר ב- **(דב' תצא כד,טו) ולא-תבוא עליו השמש** ולא בעשה **ביומו תתן שכרו** אבל עובר בלא תעשוק.

עד-בקר – מקף כרב-מצב (א) הנץ (ב) עלות השחר, **עד-בקר** – סלוק מגביל לומר לא עד הנץ אלא עד עלות השחר, אבל בחומש דברים לגבי שכירות לילה דווקא האריך בזמן התשלום **(דב' תצא כד,טו) ולא-תבוא עליו השמש** – שלכתחילה עד שקיעה ובדיעבד עד צאת הכוכבים.

רש"י (וי' קד' יט,ג) לא-תעשק את-רעהך. - זה הכובש שכר שכיר (ראה **ת"כ קדושים פרשתא ב,ט**). וע"פ תו"כ הנ"ל הכובש שכר שכיר עובר בחמש לאו ואחד עשה והמונח רביע המרמז לכך נמצא בתבנית הטעמים לקרא **(דב' תצא כד,ד) ולא-תבוא עליו השמש** – דרגא מונח רביע, כאשר הדרגא מקשר אלפניו ל**(דב' תצא כד,ד) לא-תעשק שכיר** ובלשון דומה ב- **(וי' קד' יט,ג) לא-תעשק את-רעהך** (כעין היקש מזה לזה)

עליו השמש - מונח רביע, אפשר מרמז ל- **ת"כ קדושים פרשתא ב,ט** הכובש שכר שכיר עובר בחמש לאו ואחד עשה
 (א) כל סוג שכיר מהנ"ל ששכרו בעל הבית עצמו עובר בלא תלין, לעומתו כל סוג שכיר ששכרו ע"י שליח, לא עובר.
 (ב) כמו-כן אם השכיר תבע שכרו בזמן בעל הבית עובר, אם השכיר לא תבע שכרו בזמן בעל הבית לא עובר.
 (ג) תו"כ (יא) יכול אפילו המחזהו אצל החנוני ואצל השולחני יהי עובר עליו. תלמוד לומר אתך לא ילין אתך לרצונך;
 (ד) וכן אם יש לו הכסף לשלם ולא משלם בעל הבית עובר, אין לא הכסף לשלם בעל הבית לא עובר.
 (ה) שכירות בהמה וגם שכירות כלים אינו עובר בלא תלין אבל עובר בלא תעשוק.
 (ו) ועוד מדברי **החפץ חיים** שם ... דברי משנה כחשיב שם דברים שעובר בהן על ביומו תתן שכרו וגם הלאו דבל תלין. ועוד דבר דיש בו משום ביומו ואין בו משום בל תלין כגון גר תושב. ואמאי לא כחשיב בהיפך דיש דבר שיש משום בל תלין ואין בו משום ביומו תתן שכרו כגון קרקעות ועיין. השו"ע אומר כי יש מחלוקת האם עובר בהלנת שכר שכירות קרקע ובתים.

ספר ויקרא משה רבנו מפי הגבורה אמר, ספר דברים מ"ר ברוח הקודש אמר, כיצד למד מויקרא לומר בדברים על שכיר הלילה?
ספרא קדושים פר' ב' (ט) (וי' קד' יט,ג) לא-תעשק את-רעהך.. יכול אפילו אמר איש פלוני גבור הוא והוא אינו גבור איש פלוני חכם והוא אינו חכם איש פלוני עשיר והוא אינו עשיר תלמוד לומר **ולא תנגול**. מה הגזל מיוחד שהוא של ממון אף עושק דבר של ממון. ואיזה זה הכובש שכר שכיר. **(וי' קד' יט,ג) לא-תלין פעלת שכיר אתה עד-בקר**. אין לי אלא שכר האדם שכר הבהמה והכלים מנין. **שכר הקרקעות** מנין. תלמוד לומר. **לא-תלין פעלת כל דבר: (י) עד-בקר** אינו עובר עליו אלא עד בוקר הראשון יכול אפילו לא בא ולא תבעו תלמוד לומר **אתך**. לא אמרתי אלא שלא ילין אתך לרצונך: **(יא)** יכול אפילו המחזהו אצל החנוני ואצל השולחני יהי עובר עליו. תלמוד לומר אתך לא ילין אתך לרצונך: **(יב) (וי' קד' יט,ג) לא-תלין פעלת שכיר אתה עד-בקר** אין לי אלא שכיר יום שהוא גובה כל הלילה. שכיר הלילה שגובה כל היום מנין תלמוד לומר **(דב' תצא כד,טו) ביומו תתן שכרו**:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג, תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי /או רבוי /או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו- סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו- זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע פ.

1.3 ויקרא קדושים יט,א (התשע"ו)

ויקרא קדושים יט,ג: לא-תעשק את-רעהך ולא תנגל לא-תלין פעלת שכיר אתה עד-בקר:
דברים כי תצא כד,יד – טו: ס [יד] לא-תעשק שכיר עני ואביון מאתיך או מגרתיך אשר בארצה בשעריך:
[טו] ביומו תתן שכרו ולא-תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליהו הוא נשא את-נפשו
ולא-יקרא עליה אל-ה' והנה בה תפא: ס

ספרא קדושים פר' ב' (ט) לא-תעשק את-רעהך. יכול אפילו אמר איש פלוני גבור הוא והוא אינו גבור איש פלוני חכם והוא אינו חכם איש פלוני עשיר והוא אינו עשיר תלמוד לומר **ולא תנגל**. מה הגזל מיוחד שהוא של ממון אף עושק דבר של ממון. ואיזה זה הכובש שכר שכיר.

(יט,ג) לא-תעשק את-רעהך - מרכא טפחא, (א) מרכא טפחא, יתור לרבות כל אדם בלא תעשק, (ב) טפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו, ולפרש כי לא תעשוק זה הוא **בממון** כנאמר **בת"כ ולא תנגל**. מה הגזל מיוחד שהוא של ממון אף עושק דבר של ממון. **ולא תנגל** - מונח אתנח, רבוי והגבלה, ריבה בסוגי ממון והגביל את הכתוב כאן ע"פ **ת"כ** ואיזה זה הכובש שכר שכיר.

יש בכיכוש שכר שכיר שתי הלנות
 (א) ב- (וי' קד' יט,ג) הלנת לילה לשכיר יום שתשלומו עד עמוד השחר
 (ב) ב- (דב' כ"ת כד, טו) הלנת יום לשכיר לילה שתשלומו עד שקיעת החמה או עד צאת הכוכבים שאחריו.

במה נבדלים אופני השכירות לגבי **לא-תלין פעלת שכיר אתה**?
 החפץ חיים הביא דעות בשו"ע שלא עובר בשכירות קרקעות. בנוסף **(דב' תצא כד,טו) ביומו** – תרסא, מלמד על שיעורי זמן ומידרוג מתי השוכר עובר **לא-תלין** ומתי אינו עובר. **לא-תלין** – מקף כרב-מצב ההלנה (א) אם השכיר עמד בתנאים של דרישת השכר (דרש בזמן, נשכר ע"י בעל הבית) (ב) אם השכיר לא עמד בתנאים של דרישת השכר.
 לגבי מצב (א) תנאי דרישת השכר שיש בה הלנה הם:
 מהכתוב **(וי' קד' יט,ג) שכיר אתה** נלמד (א) שאם השכיר אינו דורש שכרו בזמן, אין בעל הבית עובר, (ב) אם בעל הבית שכר הפועל באמצעות שליח, וגם שכירות בהמה וגם שכירות כלים אינו עובר ב- **לא-תלין** ואינו עובר ב- **(דב' תצא כד,טו) ולא-תבוא עליו השמש** ולא בעשה **ביומו תתן שכרו** אבל עובר בלא תעשוק.

עד-בקר – מקף כרב-מצב (א) הנץ (ב) עלות השחר, **עד-בקר** – סלוק מגביל לומר לא עד הנץ אלא עד עלות השחר, אבל בחומש דברים לגבי שכירות לילה דווקא האריך בזמן התשלום **(דב' תצא כד,טו) ולא-תבוא עליו השמש** – שלכתחילה עד שקיעה ובידיעבד עד צאת הכוכבים.

רש"י (וי' קד' יט,ג) לא-תעשק את-רעהך. - זה הכובש שכר שכיר (ראה **תו"כ קדושים פרשתא ב,ט**). וע"פ תו"כ הנ"ל הכובש שכר שכיר עובר בחמש לאו ואחד עשה והמונח רביע המרמז לכך נמצא בתבנית הטעמים לקרא **(דב' תצא כד,יד) ולא-תבוא עליו השמש** – דרגא מונח רביע, כאשר הדרגא מקשר אלפניו ל**(דב' תצא כד,יד) לא-תעשק שכיר** ובלשון דומה ב- **(וי' קד' יט,ג) לא-תעשק את-רעהך** (כעין היקש מזה לזה)

עליו השמש - מונח רביע, אפשר מרמז ל- **תו"כ קדושים פרשתא ב,ט** הכובש שכר שכיר עובר בחמש לאו ואחד עשה
 (i) כל סוג שכיר מהנ"ל ששכרו בעל הבית עצמו עובר בלא תלין, לעומתו כל סוג שכיר ששכרו ע"י שליח, לא עובר.
 (ח) כמו-כן אם השכיר תבע שכרו בזמן בעל הבית עובר, אם השכיר לא תבע שכרו בזמן בעל הבית לא עובר.
 (ט) תו"כ (יא) יכול אפילו המחזהו אצל החנוני ואצל השולחני יהי עובר עליו. תלמוד לומר אתך לא ילין אתך לרצונך:
 (י) וכן אם יש לו הכסף לשלם ולא משלם בעל הבית עובר, אין לא הכסף לשלם בעל הבית לא עובר.
 (יא) שכירות בהמה וגם שכירות כלים אינו עובר בלא תלין אבל עובר בלא תעשוק.
 (יב) ועוד מדברי **החפץ חיים** שם ... דברי משנה כחשיב שם דברים שעובר בהן על ביומו תתן שכרו וגם הלאו דבל תלין. ועוד דבר דיש בו משום ביומו ואין בו משום בל תלין כגון גר תושב. ואמאי לא כחשיב בהיפך דיש דבר שיש משום בל תלין ואין בו משום ביומו תתן שכרו כגון קרקעות ועיין. השו"ע אומר כי יש מחלוקת האם עובר בהלנת שכר שכירות קרקע ובתים.

ספר ויקרא משה רבנו מפי הגבורה אמר, ספר דברים מ"ר ברוח הקודש אמר, כיצד למד מויקרא לומר בדברים על שכיר הלילה?
ספרא קדושים פר' ב' (ט) (וי' קד' יט,ג) לא-תעשק את-רעהך.. יכול אפילו אמר איש פלוני גבור הוא והוא אינו גבור איש פלוני חכם והוא אינו חכם איש פלוני עשיר והוא אינו עשיר תלמוד לומר **ולא תנגל**. מה הגזל מיוחד שהוא של ממון אף עושק דבר של ממון. ואיזה זה הכובש שכר שכיר. **(וי' קד' יט,ג) לא-תלין פעלת שכיר אתה עד-בקר**. אין לי אלא שכר האדם שכר הבהמה והכלים מנין. **שכר הקרקעות** מנין. תלמוד לומר. **לא-תלין פעלת כל דבר: (י) עד-בקר** אינו עובר עליו אלא עד בוקר הראשון יכול אפילו לא בא ולא תבעו תלמוד לומר **אתה**. לא אמרתי אלא שלא ילין אתך לרצונך: **(יא)** יכול אפילו המחזהו אצל החנוני ואצל השולחני יהי עובר עליו. תלמוד לומר אתך לא ילין אתך לרצונך: **(יב) (וי' קד' יט,ג) לא-תלין פעלת שכיר אתה עד-בקר** אין לי אלא שכיר יום שהוא גובה כל הלילה. שכיר הלילה שגובה כל היום מנין תלמוד לומר **(דב' תצא כד,טו) ביומו תתן שכרו**:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורו"ל) כי במצוותך האמתני – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות; אתנה, סלוק – סוף פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבו; מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבו; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שנוי /או רבוי /או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, חצנת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחכה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחכה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

ויקרא קדושים יט,ט:

וּבְקִצְרְכֶם אֶת-קִצְרֵי אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ לִקְצֹר וּלְקַט קִצְרֵךְ לֹא תִלְקֹט:

תורה תמימה את-קציר ארצכם - אין לי אלא תבואה, קטניות מניין, ת"ל את-קציר ארצכם [כל שבארצכם]⁽¹⁾ [ירושלמי פאה פ"א ה"ד]:

את-קציר ארצכם – זקף-קטן בתפקיד של שתי משפחות גידולים, תבואות וקטניות, ששניהם מקיימים את-קציר - מה קציר מיוחד שהוא אוכל ונשמר וגדולו מן הארץ ולקטתו כאחת ומכניסו לקיום, אף כל שהוא כן חייב בפאה⁽²⁾ [תו"כ]:

לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה ההלכה, ואלו מקומות שונים בשדה כנאמר ב- ירושלמי פאה פ"א ה"ג ... נותנין פיאה מתחילת השדה ומאמצעה רבי שמעון אומר ובלבד שיתן בסוף כשיעור וגו'. מ- וּלְקַט קִצְרֵךְ - מרכא טפחא אחרי אתנה הבא לאפין בלימוד סמוכין את הקרא שלפניו. כשם שהלקט פטור ממעשרות (כנראה תרו"מ) כך גם הפאה פטורה מהם אף שהיא במחבר ותלוש (חתוך מהקרקע בכל אופן) והלקט רק בתלוש (קצור)

גמרא ירושלמי פאה פ"א ה"ה בסיפא

...ועל הלוקח פירות תלושים מן הגוי. פטורות מן המעשרות.

אור יעקב שנאמר (דב' שפ' יחג) ראשית דגנך וגו' תתן לו ודרשו [מנחות סז,א] דגנך ולא דיגון עכו"ם שכל שנתמרחו ביד הגוי שוב אין ישראל הלוקח ממנו מתחייב במעשרות.

טט - בקצרה מן לעיל נלמד שעני הלוקח אחרי מירוח יכול ליטול מעשר עני לעצמו

גמרא ... מ"ט דברבי (טט) - זה אינו רבי יהודה הנשיא שהוא בר פלוגתא שלו בסוגיה זאת), לקט שחכה ופאה אין טובלין. אור יעקב התבואה קודם שהפרישו ממנה לקט שחכה ופאה אין בה איסור טבל, לפיכך אזהרת עני על שלו חלה על מי שהפריש הפאה, שאז הוא עיקר קביעות השם פאה.

לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא הקציר, שעל חלק מהם לא חלה ההלכה. כפ' אור יעקב התבואה קודם שהפרישו ממנה לקט שחכה ופאה אין בה איסור טבל,

לִקְצֹר – אתנה, מגביל (א) רק לישדה הדיוט, כנאמר ב- ירושלמי פאה פ"א ה"ג ... רבי יוסי בשם רבי יהושע בן לוי: וּבְקִצְרְכֶם מה תלמוד לומר לִקְצֹר - אלא אחת לגבוה ואחד להדיוט ולכן אין משאירים פאה (טט - וגם לקט ושחכה) בשדה מוקדשת. ולכאורה זה עשוי להלמד מלמל שְׂדֵךְ, כפ' רלב"ג שלא נוהג בשדה הפקר, הקדש, נכרי. ולא לכן האם יש הגבלה אחרת?

גמרא ירושלמי פאה פ"ב ה"א ... תני רבי אושעיא, הפריש פאה משדה לחברתה לא קדשה. אור יעקב ... ועל כולם אמרו שאם עבר והפריש לא קדשה.

אליבא דהלכתא אין מניחין את הפאה משדה על חברתה.... שנאמר לא תכלה פאת שדך בקצרך (לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ לִקְצֹר). שיניח בכל אחת ואחת פאה הראויה לה, ואם הניח משדה על חברתה אינה פאה (רמב"ם פ"ג ממתנ"ע ה"א)

פֶּאֶת שְׂדֵךְ - תניא, מניין שאם רוצה אדם לעשות כל שדהו פאה עושה, ת"ל פֶּאֶת שְׂדֵךְ⁽³⁾ [נדרים ו' ב']:

פֶּאֶת שְׂדֵךְ - לחייב על כל שדה ושדה⁽⁴⁾ [תו"כ]:

שְׂדֵךְ - שדך כל שהוא משמע, מכאן היה ר' עקיבא אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה⁽⁵⁾ [שם פ"ג ה"ז]:

פֶּאֶת שְׂדֵךְ – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות פאה עד כל השדה, יתור לרבות כל שדה ושדה להניח בו פאה ולא שיתן בשדה מסוים פאה גדולה ובשדות אחרים ימעט או לא יתן כלל, יתור לרבות כל קרקע.

ויקרא קדשים יט,ט:

אֶת-חֲקֵי תִשְׁמְרוּ

בְּהַמְתֵּךְ לֹא-תִרְפִיעַ פְּלִאִים שְׂדֵךְ לֹא-תִזְכֶּע פְּלִאִים

וּבְגֵד פְּלִאִים שֶׁעָטְנוּ לֹא יַעֲלֶה עֲלֵיךְ:

ראה בבלי ביצה ידב, משנה. משלחין כלים, בין תפורין בין שאינן תפורין, ואף על פי שיש בהן כלאים,

גמרא. בשלמא תפורין - חזו למלבוש; שאין תפורין נמי - חזו לכסווי, אלא כלאים למאי חזו? וכי תימא (ואם תאמר): חזו למימך תותיה (ראויים להציע תחתיו ונתמך ע"י), והתניא: (וי קד' יט,ט) לֹא יַעֲלֶה עֲלֵיךְ - אבל אתה יכול להציעו תחתך. (ואף על פי שמן התורה מותר בהצעה תחתיו ולא בלבוש עליו) אבל אמרו חכמים: אסור לעשות כן, שמא תכרך לו נימא על בשרו.

(וי קד' יט,ט) לֹא יַעֲלֶה – מרכא טפחא, כיתור לרבות על איסור לבוש כלאיים על הגוף מלמעלה גם הצעת כלאיים רכים תחת הגוף ש- לֹא יַעֲלֶה מהם נימא שתכרך על בשרו, כ-אמרו חכמים: אסור לעשות כן, שמא תכרך לו נימא (שתעלה מהמצע תחתיו) על בשרו.

הסבר זה הוא ממש כפשוטו של המקרא.

בבלי ביצה ידב, אלא בקשין, וכי הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע: האי נמטא גמדא דנרש שריא. אמר רב פפא: ערדלין אין בהן משום כלאים, אמר רבא: הני צררי דפשיטי אין בהם משום כלאים, דבורני - יש בהם משום כלאים. רב אשי אמר: אחד זה ואחד זה אין בהן משום כלאים, לפי שאין דרך חמום בכך.

(וי קד' יט,ט) עֲלֵיךְ – סלוק, מגביל את איסור לבוש הכלאיים לאריג רך שמחמם, ומרבנן גם הצעת כלאיים רכים מתחתיו, אבל

בכלאיים קשים אין איסור כלאיים מפני שאין דרך חימום בכך.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוות האמנותי – ההללים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי /או רבוי /או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כולל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחר/בתשובע"פ.

1.4 ייקרא קדשים יט"א (התשע"ט)

ויקרא קדשים יט"א: מופע 25 של התוכן, פתיחת הפרשה וינדבר ה' אל-משה לאמר:

ויקרא קדשים יט"ב: דבר אל-כל-עדת בני-ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו

ויקרא שמיני יא,מד: כי אני ה' אליהם והתקדשם והיייתם קדשים כי קדוש אני

ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על-הארץ:

[תוי"כ] בפירוש [רש"י] (וי' קד' יט,ב) דבר אל-כל-עדת בני-ישראל - מלמד שנאמרה פרשה זו ב'הקהל', מפני שרוב גופי תורה תלוין

בה (ראה תו"כ קדושים פרשתא א,א). קדשים תהיו - הוו פרושים מן העריות ומן העבירה; שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה: "אשה זונה וחללה" וגו' "אני ה' מקדשכם" (וי' כא,ד-ח); "ולא יחלל זרעו... אני ה' מקדשו" (שם,טו); "קדושים יהיו... אשה זונה וחללה" וגו' (שם,ו-ז).

ע"פ פירוש **התורה והמצוה (מלבי"ם) תוי"כ** יובן כי **דבר** – גרשיים – כעין יצא מן הכלל, כי שלא כמו בפרשות אחרות בהן נאמר קודם לאהרן ואח"כ לבניו ואח"כ לזקנים ואח"כ לעם, כאן ע"פ **[תוי"כ]** נאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלוים בה, **[מלבי"ם]** - הקהיל את כולם ביחד (כל ישראל גברים נשים וטף והסנהדרין בראשן) כי פרשה זו רובה גופי תורה, פי' מצוות רבות שצריך לדעתם ולקיימם כפי הגוף והפשט כולם בשוה.

אל-כל-עדת - דרגא, אפשר כי מצביע אל פרשת "אחרי מות" שעסקה באזהרות מפני תועבות שונות שלא ידמו לעמי מצרים וכנען שגם אותן אזהרות באות לרבות קדושת בני ישראל

דבר אל-כל-עדת בני-ישראל - גרשיים ... תביר, אם נשער שכאן זה כעין מידה י' מ"ג מידות שהתורה נדרשת בהם של רבי ישמעאל בן רבי יוסי הגלילי יצא מענינו לידון בענין אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר, אזי הענין בסיפא של פרשת אחרי מות היו אזהרות מפני תועבות של איסורים. יוצא ענין **קדשים תהיו** מאזהרות על איסורים ועוסק באזהרת פרישה – הגבלה במותר.

דבר אל-כל-עדת בני-ישראל - גרשיים ... תביר, כעין יצא להקל ולהחמיר,

מפירוש **[רבי יוסף בכור שור]... אני ה' אליהם, לומדים להקל ולהחמיר ולשם שמים תשמרו שבת ולשם שמים תחללוה.**

מפירוש **[רמב"ן] (וי' שמ' יא,מד) והתקדשם והיייתם קדשים כי קדוש אני** בצירוף ל-**(וי' קד' יט,ב) כי קדוש אני ה' אליהם** לומדים להחמיר **פרושים מן המתותרות** יגביל עצמו גם באשתו, באוכל, ביון, יפירוש מטומאה, נקיות ידיו וגופו, פרוש מהמון בני אדם המלכלכים עצמם במותרות וכיעורים, יעשה הישר והטוב ולפנים משורת הדין, לרצון חבריו, שבייתה מטרחות בשבת.

[משנה שבת פט"ז,מ"ו] [*] עובד כוכבים שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה מפני שאין שבייתו עליהן (רע"ב דישאל אינו מוזהר על שביית הנכרי כשאינו עבדו): אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששבייתו עליהן: (מחלוקת האם מצווין להפרישו וכן באוכל נבילות וכנראה בשאר המצוות, והאם עושה על דעת גדול כמו אביו, או על דעת עצמו)

אל-כל-עדת - מקף, מקף, כל מקף בורר. כגון בין ישראל, ועבד שמל וטבל לשם עבדות וקבל עליו מצוות הנהגות בעבד, ובין גר תושב, ועבד שלא מל וטבל אלא קבל עליו שבע מצוות בני נח, ובין עבד שהוא כותי גמור, או כותי גמור **[ש"ע או"ח סי' דט]**

בני-ישראל - מקף, בורר כגון בין הגדולים החייבים בקיום המצוות ובין הקטנים שאינם חייבים בקיום מצוות, ומחנכים אותם לקיום מצוות, מפני חינוך מצווים להפרישם מעבירה.

(וי' קד' יט,ב) אל-כל-עדת בני-ישראל ואמרת אליהם - דרגא תביר מרכא טפחא, תבנית טעמים בעלת שני לימודים.

(לימוד א) תבנית דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין, כמו שפירש **[מלבי"ם על תוי"כ]** - הקהיל את כולם ביחד (גברים נשים וטף והסנהדרין) כי פרשה זו רובה גופי תורה, פי' מצוות רבות שצריך לדעתם ולקיימם כפי הגוף והפשט כולם בשוה.

(לימוד ב) **בני-ישראל ואמרת אליהם -** תביר מרכא טפחא,

(וי' קד' יט,ב) ואמרת אליהם - מרכא טפחא, יתור לרבות באזהרות בית דין שיזהירו לבני ישראל,

(וי' קד' יט,ב) בני-ישראל - תביר, ממעט קטנים מחובת קיום מצוות, עבד שלא קבל עליו עול מצוות

(וי' קד' יט,ב) קדשים תהיו - מונח אתנה, רבוי והגבלה, כסה"כ רבוי הגבלות הגבילו גם במותר לכם, וכך תרבו קדושתכם.

השוואה בין שני כתובים דומים ובעלי תבניות טעמים שונות:

(וי' קד' יט,ב) דבר אל-כל-עדת בני-ישראל - גרשיים ... תביר, כעין יצא להקל ולהחמיר, החמרה בהתקדשות,

מפירוש **[רבי יוסף בכור שור]... אני ה' אליהם, לומדים להקל ולהחמיר ולשם שמים תשמרו שבת ולשם שמים תחללוה.**

(שמ' תשא לא,ג) ואתה דבר אל-בני ישראל - גרשיים קדמא מהפך פשטא, כעין פעולה שהחלה הושעתה התחדשה או תתחדש,

[בבלי יבמות ה] - עשה של ברית הרוחה לא תעשה של שבת, השבת החלה, באה מצוות עשה שהלא תעשה נדחה מפניו, וכאשר העשה מסתיים, הלא תעשה חוזר לשרות

[רמב"ן] (שמ' תשא לא,ג) אך את-שבתתי תשמרו - אעפ"י שתהיו רדופין בזריות המלאכה, אל תדחה שבת מפניה; כל 'אכ"י ור'ק"י - מעוטין: למעט שבת ממלאכת המשכן. לשון רבנו שלמה; ולא נתכוון אצל, כי לפי מדרש רבותינו (ראה ירוש' ברכות ט"ה, ו'נד,ב),

ב'אכ"י ור'ק"י ימעט בשמירת השבת, כי המיעוטין אצלם בכל מקום ימעטו בדבר המצווה בו, ואם תדרוש המיעוט בענין מלאכת המשכן, יהיה מותר לעשותה בשבת! **[בירושלמי במסכת יומא (ח,ה [מ,ב]),:]** מנין שפיקוח נפש דוחה את השבת? רבי יודן אומר:

אך את-שבתתי תשמרו; אבל המיעוט הזה - למילה או לפיקוח נפש וכיוצא בהם, שהם דוחים אותו. ומלאכת המשכן שאינה דוחה השבת - מפני שהזהיר בה (בשבת) בכאן.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – תשפ"ג, תמצית ההשערות: אתנה, סליק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא = מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שנוי ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחכה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

שמות תשא לא, יג: ואתה יביר אל בני ישראל לאמר אף את שבתתי תשמרו:
כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם:
ויקרא קדשים יט, ג: איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני ה' אלהיכם:
ויקרא קדשים יט, ל: את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה':
ויקרא בהר כו, ב: את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה': פ

[מכילתא דרבי ישמעאל כי תשא - מסכתא דשבתא פרשה א] פרשת כי תשא (שמ תשא לא, יב) [נאמר ה' אל-משה לאמר: לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח (ט: שהם מעולם הבריאה ולמטה). - (שמ תשא לא, יג) אף את שבתתי תשמרו, למה נאמר, לפי שהוא אומר (שמ' ית' כו) לא-מעשה כל-מלאכה, אין לי אלא דברים שהם משום מלאכה, דברים שהן משום שבות מנין, תלמוד לומר אף את שבתתי תשמרו, להביא דברים שהן משום שבות. (ט: ללמד ששבות דרבנן אף היא מעולם האצילות)

[מדרש אגדה (בבבא)] (שמ' תשא לא, יג) ואתה דבר אל-בני ישראל: להורותם בדרך ישראל: אף את שבתתי תשמרו. רבי יוסי הגלילי אומר אך מיעוט, ומה מיעוט, כי יש שבתות, שאתה שובת, ויש שבתות שאין אתה שובת: כגון שהוצרכו להביא מילדות, או להציל מן הלסטים, או מן הדליקה, או מכל דבר שיש בו פקוח נפש, או חולה לבשל לו, כל אלו וכיוצא בהם דוחין את השבת, כי אות היא ביני וביניכם. ולא ביני וביני אומות העולם, אות היא שישראל עבדים להקב"ה: כי אני ה' מקדשם. לעתיד לבוא ליום שכולו שבת: (שמ' תשא לא, יט) ושמרו בני ישראל את השבת. ר' נתן אומר חלל עליו שבת אחת, כדי שישמור שבתות הרבה: לעשות את השבת. מלמד שכל המשמר את השבת כאילו הוא עשאה:

[תוספתא מסכת שבת (ליברמן) פרק פט"ו] אמ' ר' יוסה מנין לפיקוח נפש שדוחה את השבת שני את שבתתי תשמרו יכול מילה ועבודה ופיקוח נפש ת"ל אף חלק פעמים שאתה שובת ופעמים שאי אתה שובת ר' ליעזר או' מילה דוחין עליה את השבת מפני מה מפני שחייבין עליה כרת לאחר זמן והרי דברים קל וחומר ומה על אבר אחד ממנו דוחין את השבת דין הוא שידחה שבת על כולו אמרו לו ממקו' שבאת מה להלן ודיי ולא ספק אף כאן ודיי ולא ספק. אמ' ר' עקיבא וכי כמה החמירה תורה בעבודה או בשבת החמירה בעבודה יותר מבשבת שעבודה דוחה את השבת ואין שבת דוחה אותה והרי דברים קל וחומר ומה עבודה שדוחה את השבת ספק נפשות דוחה אותה שבת שעבודה דוחה אותה אינו דין שספק נפשות דוחה אותה הא למדת שספק נפשות דוחה את השבת (שמ' תשא לא, יג) אף את שבתתי תשמרו – מקף כבורר בין דחית שמירת שבת על ספק פקוח נפש ובין דחית שמירת רק על ודאי פקוח נפש. ר' עקיבא פוסק גם על ספק פקוח נפש דוחה שבת,

(וי' קד' יט, ג) ואת שבתתי – מקף כבורר בין דחית שמירת שבת מהסיבות הנמנות, ובין אי שמירת שבת שלא מהסיבות הנמנות (וי' קד' יט, ל) את שבתתי – מקף כבורר בין שמירת שבת רק משום מלאכה האסורה מהתורה ובין שמירת שבת גם משום שבות שתקנו רבנן. אמנם נדרש על (שמ' תשא לא, יג) אף את שבתתי תשמרו המנוצל אז מוצע להצמיד דרשה זאת לכתוב פנוי.

(וי' בהר כו, ב) את שבתתי – מקף כבורר בין דחית שמירת שבת מפני השבת עצמה ובין מפני יראת ה' [מסכת סופרים פ"ג, ה"ז] לא מן השבת אתה מתיירא, אלא ממי שפיקד עליו, לא מן המקדש אתה מתיירא, אלא ממי שפיקד עליו,

ויקרא קדשים יט, ג: איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני ה' אלהיכם:
דברים ואתחנן ו, יג: אתה' אלתי' תירא אתו מעבד ובשמו' תשבוע:
דברים עקב י, כ: אתה' אלתי' תירא אתו מעבד וכו' תדבק ובשמו' תשבוע:
משלי ג, ט: כבוד אתה' מהונק' ומראשית פל-תבואתה:

[ספרא קדושים פרשה א פרק א] (ב) אין לי אלא איש אשה מנין תלמוד לומר (וי' קד' יט, ג) תיראו הרי כאן שנים.

(ג) אם כן למה נאמר (וי' קד' יט, ג) איש אלא שהאיש ספיקו בידו והאשה אין ספיקה בידה, מפני שיש רשות אחרים עליה.

[משנה כריתות פ"ו, מ"ט] ... האב קודם לאם בכל מקום יכול שכבוד האב עודף על כבוד האם תלמוד לומר (וי' קד' יט, ג) איש אמו ואביו תיראו מלמד ששניהם שקולים אבל אמרו חכמים האב קודם לאם בכל מקום מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו וכן בתלמוד תורה אם זכה הבן לפני הרב קודם את האב בכל מקום מפני שהוא ואביו חייבין בכבוד רבו:
סליק מסכת כריתות

(ד) נאמר (וי' קד' יט, ג) איש אמו ואביו תיראו ונאמר (דב' וא' ו, יג) (דב' עקב י, כ) אתה' אלתי' תירא הקיש מורא אב ואם למורא המקום.

(ה) נאמר (שמ' יתרו כ, יב) כבוד את אביו ואת אמו ונאמר (משלי ג, ט) כבוד אתה' מהונק' הקיש כיבוד אב ואם לכיבוד המקום.

איש אמו ואביו תיראו – מונח מהפך פשטא זקא-קטן. מונח כעין מרבה שימוש בתבנית הטעמים מהפך פשטא זקא-קטן יותר מפעם אחת וע"י כך מרבה דרשות. זקא-קטן מלמד על שתי דרשות, ומהפך פשטא מלמד ששתי הדרשות עשויות להיות כך: (א) דרשה אחת כפשט אחת יוצאת מהפשט. (ב) שתי הדרשות יוצאות מהפשט.

שימוש א: פ' רש"י (ט: א, לימוד כפשט) (וי' קד' יט, ג) איש אמו ואביו תיראו - כל אחד מכם תיראו אביו ואמו, זהו פשוט.

(ט: ב, לימוד המוציא מהפשט) ומדרשו (ט: ע"פ [ספרא קדושים פרשה א פרק א] (ב)) אין לי אלא איש, אשה מנין, כשהוא אומר תיראו,

הרי כאן (ט: מיעוט רבים) שנים אם כן למה נאמר איש, שהאיש סיפק בידו לעשות, אבל אשה רשות אחרים עליה (ט: ואף-על-פי-כן אשה תירא אמה ואביה כאשר אין זה מתנגש ברשות אחרים עליה):

שימוש ב: ע"פ [משנה כריתות פ"ו, מ"ט] אמו ואביו תיראו – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן מלמד על שתי דרשות, דרשה (א) יוצאת מפשט הכתוב ומלמדת שאף-על-פי שבכתוב האם קודמת לאב אבל אמרו חכמים האב קודם לאם בכל מקום וגו'. דרשה (ב) יוצאת מפשט הכתוב של אם ואב ומעבירה היראה ליראת רבו וע"י הבן והאב.

[רש"י] (וי' קד' יט, ג) אמו ואביו תיראו - כאן הקדים אם לאב, לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו, ובכבוד הקדים אב לאם, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשלתו בדברים:

ואת שבתתי תשמרו - סמך שמירת שבת למורא אב, לומר אף על פי שהזהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצות:

אני ה' אלהיכם - אתה ואביך חייבים בכבודי, לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. איזהו מורא, לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו. ואיזהו כבוד, מאכיל ומשקה, מלביש ומנעיל, מכניס ומוציא:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תברך – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי ואור רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תברך טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תברך טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תברך מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשילם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהא; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהא; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע פ.

ויקרא קדשים יט,ו: בְּיָוֶם זְבַחְכֶם יֹאכַל וּמִמַּחֲרַת הַנּוֹתֵר עַד-יָוֶם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשְׂרָף:

פשט (יט,ו), ענינו נותר שלמים שמאכלו לשני ימים ולילה שביניהם. אלא שטעם זקא-קטן בתבנית טעמי (יט,ו) הַנּוֹתֵר עַד-יָוֶם הַשְּׁלִישִׁי – פשטא מונח זקא-קטן, מרמז לשני לימודים, שמתברר בהמשך ששניהם קשורים לאכילה מחוץ לזמן האכילה של כל קרבן. הבריור הזה מתפתח כלהלן:

[בבלי זבחים כח,ב] מסביר שהנאמר ב-(יט,ו) וְאִם הָאֶכְל יֹאכַל מדבר על אכילה של קרבן חוץ למקומו, שזה גם נקרא פיגול. אבל הפיגול הזה אינו בעונש הכרת הנאמר ב-(יט,ח) שחל על שני הקרבנות, זה שבפשט וזה המרומז שב-(יט,ו).
(יט,ח) מלמד כרת (א) לאוכל נותר מחוץ לזמנו בלי כל מחשבת כהן או בעלים שבפשט של **(יט,ו)**. וממנו לומד כרת (ב) לקרבן המרומז והוא הנאמר ב-(צו ז,יח) לאוכל קרבן שפוגל ע"י הכהן העושה אחת מארבע עבודות הקרבן במחשבת אכילה חוץ לזמנו, ששם נאמר **עֲוָה תִּשָּׂא** ולא נאמר כרת)

ויקרא קדשים יט,ז: וְאִם הָאֶכְל יֹאכַל בְּיָוֶם הַשְּׁלִישִׁי פְּגוּל הוּא לֹא יִרְצָה:

מחשבת הכהן העושה אחת מארבע עבודות הקרבן לאכילה חוץ למקומו גם כן מפגלת את הקרבן, אבל הכרת שב **(קד' יט,ח)** אינו חל עלינו אלא על האוכל פיגול ממחשבת הכהן לאכילה חוץ לזמנו, המרומז ב-(יט,ו). ועל הפשט הנאמר ב-(יט,ו).

ויקרא צו ז,יח: וְאִם הָאֶכְל יֹאכַל מִבְּשַׂר-זֶבַח שְׁלָמִיו בְּיָוֶם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִשָּׂשׁ לוֹ פְּגוּל הֵנָּה וְהַגִּישׁ הַאֲבֵלֹת מִמֶּנּוּ עֲוָה תִּשָּׂא:

[תורה תמימה] (וי' קד' יט,ז) וְאִם הָאֶכְל יֹאכַל וגו' - מה ת"ל, והא כבר נאמר **(וי' צו ז,יח) וְאִם הָאֶכְל יֹאכַל מִבְּשַׂר-זֶבַח שְׁלָמִיו בְּיָוֶם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה**, אלא אם אינו ענין לחוץ לזמנו (שזה ענינו של הכתוב בפר' צו) תנהו ענין לחוץ למקומו, ומיעט רחמנא **(וי' קד' יט,ח) וְאֶכְלֵי עֲוָנוּ יִשָּׂא** - למעוטי (האוכל בשר שנעשה בארבע עבודות במחשבת הכהן) חוץ למקומו (מעונש כרת שנלמד ב-(קד' יט,ח))^(ט) **[זבחים כ"ח ב']**: **[תו"ת הערה יט]** דרשה זו נתבארה כולה לפנינו בפר' צו בפסוק **(וי' צו ז,יח) וְאִם הָאֶכְל יֹאכַל**, יעו"ש: (החזרה כאן מפני ששם לא נאמר העונש)

ויקרא קדשים יט,ח: וְאֶכְלֵי עֲוָנוּ יִשָּׂא כִּי-אֶת-קֹדֶשׁ ה' חָלַל וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ:

פשט הכרת שב-(יט,ח) חל על הפשט שב-(יט,ו), ועל המרומז ב-(יט,ו) הוא האוכל קרבן שבאחת מארבע העבודות שלו נעשה ע"י הכהן במחשבת חוץ לזמנו.

שמות תצוה כט,לד: וְאִם יִנָּמֵר מִבְּשַׂר הַמִּלֻּחִים וּמִן-הַלֶּחֶם עַד-הַבֶּקָר וְשִׂרְפֹת אֶת-הַנּוֹתֵר בְּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי-קֹדֶשׁ הוּא:
ויקרא אמר כב, ב: זָכַר אֱלֹהֵהֶם וְאֶל-בְּנֵי וְגִזְרֵי מִקְדָּשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְלְלוּ אֶת-שֵׁם קֹדֶשׁ אֲשֶׁר הֵם מִקְדָּשִׁים לִי אֲנִי ה'

[תורה תמימה] (וי' קד' יט,ח) וְאֶכְלֵי עֲוָנוּ יִשָּׂא וגו' - [בנותר גמור (פשט) הכתוב איירי, (מקשה הגמרא כנראה בגלל הלימוד בפסוק הקודם) או אינו אלא בפגול חוץ למקומו איירי (ושהאוכל גם כן בעונש כרת)], אמרת, נאמר כאן **(וי' קד' יט,ח) כִּי-אֶת-קֹדֶשׁ ה' חָלַל** ונאמר להלן **(שמ' תצ' כט,לד) וְשִׂרְפֹת אֶת-הַנּוֹתֵר בְּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי-קֹדֶשׁ הוּא**; מה **(שמ' תצ' כט,לד) קֹדֶשׁ דלהלן (בתצוה) בנותר איירי** אף **(יט,ח) קֹדֶשׁ** שבכאן (בקדשים) בנותר (טט: היינו חוץ לזמנו) איירי^(ט) **[כריתות ה']**:

[תו"ת הערה כ] כונת הדרשה דאע"פ דפסוק הקודם (יט,ו) איירי בפגול חוץ למקומו, אבל פסוק זה שב לענין הפסוק שלפני הקודם (וי' קד' יט,ו) הַנּוֹתֵר עַד-יָוֶם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשְׂרָף: דאיירי בנותר גמור, ומבואר כל זה בפר' צו (ז' י"ח):

טעם זקא-קטן בתבנית טעמי **(יט,ו) הַנּוֹתֵר עַד-יָוֶם הַשְּׁלִישִׁי** – פשטא מונח זקא-קטן, מרמז לשני לימודים, ששניהם קשורים לאכילה מחוץ לזמן האכילה של כל קרבן. הפשט הוא נותר של בעלים, והמרומז הוא ממחשבת הכהן העושה לאכילה חוץ לזמנו. עונש הכרת מתברר ב-(וי' קד' יט,ח) **וְאֶכְלֵי עֲוָנוּ יִשָּׂא** – פשטא מונח זקא-קטן, זקא-קטן מלמד שני לימודים, פשטא מלמד ששניהם בפשט. ב-(יט,ח) מלמד כרת (א) לאוכל נותר מחוץ לזמנו בלי כל מחשבת כהן או בעלים. וממנו לומד כרת (ב) ל-(צו ז,יח) לאוכל קרבן שפוגל ע"י הכהן העושה במחשבת אכילה חוץ לזמנו

(וי' קד' יט,ח) כִּי-אֶת-קֹדֶשׁ ה' חָלַל – מוקדשי עובדי כוכבים אין חייבין עליהן משום נותר, מאי טעמא, דכתיב בנותר **(וי' קד' יט,ח) וְאֶכְלֵי עֲוָנוּ יִשָּׂא כִּי-אֶת-קֹדֶשׁ ה' חָלַל** וילפינן חלול חלול מטומאה, מה טומאה אין חייבין עליה במוקדשי עובדי כוכבים אף נותר אין חייבין עליה במוקדשי עובדי כוכבים^(כא) **[תמורה ג' א']**:

[תו"ת הערה כא] ובטומאה כתיב מפורש (וי' אמר כב,ב) וְגִזְרֵי מִקְדָּשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל ודרשינן **מִקְדָּשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל** ולא מוקדשי עובדי כוכבים: **(וי' קד' יט,ח) כִּי-אֶת-קֹדֶשׁ ה' חָלַל** – מקף מקף, מקף אחד בורר בין קדשי בני ישראל ובין קדשי עובדי כוכבים,

אפשר כי מקף אחד בורר בין פיגול קרבן לאכילה מעבר לזמנו (שתי סיבות) ובין פיגול קרבן לאכילה חוץ למקומו **(וי' קד' יט,ח) כִּי-אֶת-קֹדֶשׁ ה' חָלַל** – מרכא טפחא בתפקיד קבוצת פרטים העשויה להתרחב, הפשט עוסק ישראל שאכל נותר, ועליו מרבה את אוכל הפיגול של חוץ לזמנו, ומרבה עליו את האוכל של מחוץ למקומו שהכתוב קוראו פיגול. ומ-**[תמורה ג' א']** אפשר לרבות את הטמא אף שיש לו כתוב לעונש כרת.

(וי' קד' יט,ח) חָלַל – אתנח מגביל את החילול רק לקדשי בני ישראל, אין חילול של קדשי עכו"ם, לכן אינו מגיע לשלב הבא בפסוק. **(וי' קד' יט,ח) וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ הַהִוא** – תברך מרכא טפחא, בתפקיד קבוצת פרטים העשויה להתרחב,

הכתוב עוסק באוכל נותר, הדרשה רבתה עליו את האוכלים קרבנות שנתפגלו בזמן או במקום, ואת הטמא, **(וי' קד' יט,ח) וּנְכַרְתָּהּ** התביר מחלק בין המחללים קדשים, והאוכל קדש שנתפגל במחשבת חוץ למקומו מתמעט מכרת.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טבור"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביר: מונח = רבוי; מהפך פשט = מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ...; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, בצנת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ו"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחכה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שחכה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע פ.**

1.6 ויקרא קדשים יט,א (התשפ"ב)

ויקרא קדשים יט,יח: לא-תקם ולא-תטר את-בני עמך ואהבת לרעהך כמוך אני ה':

[ספרא קדושים פרשה ב פרק ד] (וי' קד' יט,יח) לא-תקם עד היכן היא כוחה של נקימה אמר לו השאילני מגלך ולא השאילני, למחר אמר לו השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך כשם שלא השאלתה לי מגלך לכך נאמר לא-תקם.
(יא) (וי' קד' יט,יח) ולא-תטר עד היכן כחה של נטירה אמר לו השאילני קרדומך ולא השאילני, למחר אמר לו השאילני מגלך אמר לו הא לך איני כמותך שלא השאלת לי קרדומך לכך נאמר ולא-תטר.

[תורה שלמה רמג] (וי' קד' יט,יח) לא-תשנא... (וי' קד' יט,יח) לא-תקם ולא-תטר... ואהבת לרעהך כמוך ועוד אמר ר"מ פותחין לו מן הכתוב שבתורה ואומרין לו אילו היית יודע שאתה עובר על יט,יח) לא-תקם ולא-תטר (שאם בקשת ממנו כלי ולא השאילך והדרתו הנאתך) ועל (וי' קד' יט,יח) לא-תשנא את-אחיך בלבבך (או שעשה לך דבר שלא כהוגן ומתוך שנאה הדרתו) ואהבת לרעהך כמוך. (וי' בהר כה,לו) ותי אהב עמך: שהוא עני (התורה הזיקיתו לפרנסו ולאזהבו ולהחיותו) ואין אתה יכול לפרנסו (מחמת נדרך), אמר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר הרי זה מותר. [משנה נדרים סה:]

(וי' קד' יט,יח) לא-תקם ולא-תטר – ע"פ [משנה נדרים סה:] כל מקף כבורר בין נקימה ונטירה במודע לאיך הם קורים בפועל (ע"פ [מלב"ם] נקמה בפועל באותו אופן שפגע בו האחר, נטירה כשמירת איבה ולא צר בפועל אבל נענה למצר ומזכיר האיבה, ע"פ [הח"ח] נקמה לא מוצדקת כי המסרב סרב משמירה על חפץ הנהוין לו) ובמודע למניעת החסד שהם גורמים ולכן ולאיסורם ובין ללא ידיעה לאיך הם קורים ולמניעת החסד שהם גורמים.

בדרשה הבאה יש הסבר נוסף ל- (וי' קד' יט,יח) לא-תקם ולא-תטר

[תורה שלמה רנח] (וי' קד' יט,יח) לא-תקם ולא-תטר, ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק כל תלמיד חכם שאינו נוקם (נקמתו) ונוטר (איבה) כנחש בלבו אינו תלמיד חכם. והכתיב (וי' קד' יט,יח) לא-תקם ולא-תטר ההוא בממון הוא דכתיב, דתניא וכו' (לעיל אות רנו). וצערא דגופא לא, והא תניא הנעלבין ואינן עולבין, שומעין חרפתן ואינן משיבין, ושין מאהבה ושמחין ביסורין, עליהן הכתוב אומר (שופטים ה,לא) ואהביו פצאת השמש בגברתו. לעולם דנקיט ליה בלביה (ואם בא אחר לנקום נקמתו בקיום המשפט ישתוק), והאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, דמפיסו ליה ומפיס [יומא בג.]
(וי' קד' יט,יח) לא-תקם – מקף כבורר בין משמע שלא תקם ולא תטר בממון שאסור, ובין משמע שלא תקם ולא תטר בצער הגוף וזה מותר

(וי' קד' יט,יח) לא-תקם ולא-תטר את-בני עמך – מהפך פשטא מונח זקא-קטן, זקא-קטן מרמוז לשני למודים, מונח עשוי לרמוז לרבוי זוגות למודים בז"ק, מהפך פשטא מרמוז שלפחות אחד מהלמודים בזוג אחד או יותר יוצא מהפשט, הדרשות הבאות יוצאות מפשט הכתוב על מניעת עזרה ומוליכות למסקנות אחרות

[תורה שלמה רמב] (וי' קד' יט,יח) לא-תשנא... (וי' קד' יט,יח) לא-תקם ולא-תטר... ואהבת לרעהך כמוך. (דב' שפ' יט,יא) וקיימה איש שגא לרעהו וארב לו נקם עליו והקהו נפש. מכאן אמרו אם עבר על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה עבר על ... ואהבת לרעהך כמוך, סופו לעבור על (וי' קד' יט,יח) לא-תשנא... (וי' קד' יט,יח) לא-תקם ולא-תטר וסופו לעבור על (וי' בהר כה,לו) ותי אהב עמך: עד שבא לידי שפיכות דמים. לכך נאמר. (דב' שפ' יט,יא) וקיימה איש שגא לרעהו [ספרי שופטים פי' קפז]
[תורה שלמה רמד] ... המונח בארון זה (יוסף) קיים מה שכתוב במונח בארון זה (לוחות הברית) וכו' וכתבי(וי' קד' יט,יח) לא-תשנא וביוסף אומר וינחם אותם וידבר על לבם (בראשית נ כא) כתיב לא תקום ולא תטור, וכתוב (שם כ) ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה [מכילתא שלח פ"א]. על החושב שהצרו לו, להתבונן במעשה ולחשוב על ההשגחה הפרטית המכוונת הכל לטובה.

[תורה שלמה רמה] (וי' קד' יט,יח) לא-תשנא... (וי' קד' יט,יח) לא-תקם ולא-תטר... ואהבת לרעהך כמוך. ר"ע אומר כל הנושא אשה שאינה מהוגנת לו עובר משום חמשה לאוין משום לא-תקם, ומשום ולא-תטר, ומשום (וי' קד' יט,יח) לא-תשנא את-אחיך בלבבך, ומשום ... ואהבת לרעהך כמוך, ומשום (וי' בהר כה,לו) ותי אהב עמך: מתוך ששונא אותה רוצה הוא שתמות ונמצא מבטל פריה ורביה מן העולם [אדר"נ פכ"ו,ד]. מוצע להוסיף לכאן עוד מענין נישואין [בבלי קידושין מא,א] דאמר רב יהודה אמר רב: אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו, ורחמנא אמר: (וי' קד' יט,יח) ואהבת לרעהך כמוך.
ואהבת לרעהך – מרכא טפחא, יתור לרבות את אשתו כגופו, מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות שעשוי לבטא יחידה שלימה או דברים המשלימים זה לזה. אהבה ללא תמורה, אהבה של מסירות נפש כי הוא רעך, ואילו כמוך – אתנה, מגביל שרק אם הוא טוב וע"פ [ר' יוסף בכור שור] יש הגבלה לאהבת רעך חייך קודמים לחיי חביבך (ראה ב"מ סב,א).

[תורה שלמה רנז] כתיב (וי' קד' יט,יח) לא-תקם ולא-תטר את-בני עמך, היך עביר (איך מסתבר שימחול אדם על עלבונו) הוה מקטע קופד (היה חותך בשר) ומחת סכינא לידו (וירד הסכין לתוך ידו) תחזור ותמחי לידיה (וכי תעלה על דעתך שינקום מידו ויחתוך ידו השניה על שחתכה הראשונה כן הדבר הזה כיון שכל ישראל גוף אחד הן דין הוא שלא ינקום מחבירו שהוא כנוקם מגופו קה"ע) [ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד]

שתי הדרשות הבאות מלמדות על היתר נקימה ונטירה בעכו"ם
[תורה שלמה רנט] (וי' קד' יט,יח) לא-תקם ולא-תטר את-בני עמך כן אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע הא כתבת בתורתך לא תקום ולא תטור, ואת נוקם ונוטר אמר להון לישראל לא אטור דכתיב (תהלים קט,ט) לא-לגנצח גיב ולא לעולם יסור: אבל לעכו"ם (נחום א,ב) נקם ה' לצריו ונוטר הוא לאיביו: אמר הכתבתי בתורתך (וי' קד' יט,יח) לא-תקם ולא-תטר את-בני עמך אבל נוקם את לעכו"ם שנאמר (במדבר לא,ב) נקם נקמת בני ישראל [קהלת רבה פח,ח]
(וי' קד' יט,יח) לא-תקם – מקף כבורר בין משמע שלא תקם ולא תטר בישראל שאסור, ובין משמע שלא תקם ולא תטר גם בעכו"ם וזה מותר. (יט,יח) לא-תקם ולא-תטר מהפך פשטא מרמוז שמותר לנקום ולגיטור לעכו"ם בממון ובצער הגוף, ובישראל אסור בממון ובצער הגוף.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות; אתנה; סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שנוי ואו רבוי ואו מפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצי פסוק – היקש; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, בצנת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

ספרא קדושים פרשה ב פרק ד [יב] (וי' קד' יט,יח) לא-תקם ולא-תטר את-בני עמך, נוקם אתה ונוטר לאחרים, ואהבת לרעה קמוך, רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה, [מדרש הגדול] בן עזאי אומר (בר' ה,א) נה ספר תולדת אדם ביום ברא אלהים אדם בדתם אלהים עשה אתו: זה כלל גדול מזה. שלא תאמר הואיל ונתבזית יתבזה חבירי עמי, הואיל ונתקללתי יתקלל חבירי עמי, אמר ר' תנחומא אם עשית כן דע למי אתה מבזה.

(וי' קד' יט,יח) לא-תקם ולא-תטר את-בני עמך – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני למודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלמודים יוצא מהפשט, **ספרא** קיצר **ב"ר פכ"ד,ז** [מדרש הגדול] פירטו והעבירו מהפשט של בין אדם לחבירו אל בין אדם למקום
מדרש הגדול] בן עזאי אומר **(בר' ה,א)** נה ספר תולדת אדם ביום ברא אלהים אדם בדתם אלהים עשה אתו: זה כלל גדול מזה. שלא תאמר הואיל ונתבזית יתבזה חבירי עמי, הואיל ונתקללתי יתקלל חבירי עמי, אמר ר' תנחומא אם עשית כן דע למי אתה מבזה **(הח"ח: יב)** ונוטר לאחרים לעכו"ם. זה כלל גדול בתורה דכל מה דעלך שני לחברך לא תעביד. זה כלל גדול מזה דאי מקרא קמא הו"א רבי אדם שהוא בזוי יכול לומר גם אני אבזה את חבירי, שאיני מקפיד גם אם מבזים אותו אבל מפסוק זה ספר תולדות אדם שמוזכר בו בדמות אלהים עשה אותו כלל גדול מזה כי את מי אתה מבזה דמות דיוקנו של מקום).

כנדרש ב-**מדרש אגדה (בבור)** [(בר' ה,א)] וכיצד עשה (הבורא) אותו (את האדם) בדמותו (של הבורא) שנתן לו חכמה ובינה מעין חכמה של מעלה שקרא שם לכל בריה:
ומפני שהבורא עשה את האדם בדמות א-לקים, אז גם אם האדם נדון למות ברור לו מיתה שלא תבזה את האדם ולא תבזה את הבורא.
(וי' קד' יט,יח) ואהבת לרעה קמוך אני ה' [בבלי סנהדרין מד,ב] משנה. היה רחוק מבית הסקילה ארבע אמות וגו' **[בבלי סנהדרין מה,א]** ברור לו מיתה יפה

ויקרא קדשים יט,יט: את-חקתי תשמרו
בהמתך לא-תרביע פלאים שך לא-תזרע פלאים ובגד פלאים שעטנו לא יעלה עליך;
ספרא קדושים פרשה ב פרק ד [יג] אילו נאמר (וי' קד' יט,יט) בהמתך לא-תרביע פלאים, יכול לא יאחוז בבהמה ויעמידנה לפני הזכר תלמוד לומר **פלאים**, לא אמרתי לך אלא משום **פלאים**.
(יד) ואין לי אלא **(וי' קד' יט,יט) בהמתך על בהמתך, מנין בהמתך על בהמת אחרים (עכו"ם) בהמת אחרים (עכו"ם) על בהמתך, בהמת אחרים (עכו"ם) על בהמת אחרים (עכו"ם) מנין תלמוד לומר (וי' קד' יט,יט) את-חקתי תשמרו.**
(טו) אין לי אלא בהמה על בהמה, בהמה על חיה וחיה על בהמה מנין, טמאה על טהורה, טהורה על טמאה מנין תלמוד לומר **(וי' קד' יט,יט) את-חקתי תשמרו.**

[הח"ח] (יג) ויעמידנה (את בהמת הנקבה) לפני הזכר (בן מינה). אפילו מינה משום שמא יבוא לידי הרהור ת"ל **פלאים**. דהיינו מין בשאינו מינו (המעשה שלא כטבע הבריאה הוא עבירה ומביא להרהור עבירה) אבל במינו בעבדיתה טריד ולא יבוא לידי הרהור **[גמרא]. (יד)** מנין בהמתך על בהמת אחרים. פי' עכו"ם ודריש הכא שאפילו בהמת עכו"ם על בהמת עכו"ם אסור להרביע מין בשאינו מינו וכתב הראב"ד נ"ל שאף בהרכבת אילן שלא במינו שייך זה הדין שלא ירכיב ישראל מין בשאינו מינו אפילו לעכו"ם דכתיב **(ט,יט) את-חקתי תשמרו** ודוקא כהני תרתי שהעכו"ם מוזהרין עליהם כישראל מימות אדם הראשון דכתיב **(בר' א,כד) ותוצא הארץ גפש סיה למינה** וכתיב **(בר' א,יב) ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינה וצין עשה-פרי אשר זרעו-בו למינה** והיינו דדרשינן **(יט,יט) את-חקתי תשמרו** חוקים שחקתי לך כבר אבל לבישת שעטנו וכיוצא בו שאין העכו"ם מוזהרים עליהם אין ישראל נמנע מלעשות להם ומזמינים אותו להם ת"ל **(יט,יט) את-חקתי תשמרו** חוקי טבע הבריאה אשר חקק בתחלת היצירה כל דבר למינו.

[תורה שלמה רעט] (וי' קד' יט,יט) את-חקתי תשמרו **בהמתך לא-תרביע פלאים שך לא-תזרע פלאים**. תנו רבנן שבע מצוות נצטוו בני נח וכו' רכי אלעזר אומר אף הכלאים, מותרין בני נח ללבוש כלאים ולזרוע כלאים ואין אסורין אלא בהרבעת בהמה והרכבת האילן וכו'. מנה"מ (מה מקור דבריו) אמר שמואל כדאמר קרא **(יט,יט) את-חקתי תשמרו** חוקים שחקתי לך כבר (כשהזהיר ישראל בסניי בהמתך לא תרביע וגו' פתח בהו קרא **(יט,יט) את-חקתי תשמרו** מה שלא פתח כן בשאר מקומות, שמע מינה הכי קאמר להו, את חוקתי שחקתי כבר לבני נח תשמרו, ואלו הן) בהמתך לא תרביע כלאים (אבל על חרישת שור וחמור לא הזהרתים). **שך לא-תזרע פלאים** (וזריעה זו אינה זריעה ממש דלא נצטוו בני נח על כלאי הכרם, אלא שלא להרכיב האילן על שאינו מינו דלא תזרע דומיא דלא תרביע) מה בהמתך כהרבעה (דבר המסוים על דבר המסוים) אף שדך כהרכבה וכו', מה בהמה בין בארץ בין בחוץ לארץ - דחובת הגוף שאינה תלויה בחובת הארץ, נפקא לן ב-**[קדושין לו,א]** דנהוגת אפילו בחוץ לארץ. אלא מעתה **(וי' אח"מ יח,ה) ושמרתם את-חקתי ואת-משפטי** (דכתיב בכל התורה כולה (טט: כוונת רש"י לרוח הדברים, כי כתוב זה מופיע בתנ"ך רק כאן, **(וי' קד' יט,יז) ושמרתם את-פלי-חקתי**; **(וי' קד' יח,ה) ושמרתם את-חקתי ונשיחתם**; **(וי' קד' יח,כב) ושמרתם את-פלי-חקתי**) חקים שחקתי לך כבר (הכי נמי דנצטוו בני נח עליהם).

הכא כתיב **(יט,יט) את-חקתי תשמרו** (דהקדים חקים למצוות שמירה, דמשמע חקים דמעיקרא, ואף על גב דגבי שביעית ויובל כתיב נמי את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו דהקדים נמי חקים למצוות שמירה – התם כיון דרישא דקרא כתיב **(וי' אח"מ יח,ד) את-משפטי תעשו** ארזיה למיכתב **(וי' אח"מ יח,ד) ואת-חקתי תשמרו**. **[סנהדרין נו: ס.]**

(יט,יט) את-חקתי תשמרו – מקף בורר בין משמע חקים ממתן תורה ובין משמע חקים מתחילת היצירה, כאן במשמע חקים מתחילת היצירה. **(יט,יט) את-חקתי תשמרו** – זרקא סגול בתפקיד כעין מוסיף מהענין על הענין, מוסיף על איסורי כלאים לעכו"ם הכתובים מתחילת היצירה, איסור עשיית שעטנו ע"י ישראל לעכו"ם. איסור שעטנו לישראל הוא ממתן תורה, כאן מתגלה שאיסור זה כולל איסור עשיית שעטנו ע"י ישראל לעכו"ם.

(יט,יט) את-חקתי תשמרו – זרקא סגול בתפקיד כעין מוסיף מהענין על הענין, מגלה שהוסיף לבני נח על שבע המצוות שנצטוו במפורש גם שלא להרכיב האילן (פרי וסרק) על שאינו מינו, ולא להרביע בהמה בשאינה מינה, ועוף בשאינו מינו ממלת **(יט,יט) את**, ולומד מניעות אלו מהנאמר במעשה בראשית זאת **(בר' א,יב) ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינה** וגו' ו-**(בר' א,כד) ותוצא הארץ גפש סיה למינה**.
(יט,יט) את-חקתי תשמרו – זרקא סגול בתפקיד כעין מוסיף מהענין על הענין, רש"י דהקדים חקים למצוות שמירה, הוספה בשמירה.

